

**YÜKSEKÖĞRETİMİN
YENİDEN YAPILANDIRILMASI KAPSAMINDA
DİKKATE ALINMASI GEREKEN
TEMEL İLKELER VE YAKLAŞIMLAR - II**

**Editör:
Prof. Dr. Atilla ERİŞ**

Nisan 2018, İstanbul

YÜKSEKÖĞRETİMİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI KAPSAMINDA DİKKATE ALINMASI GEREKEN TEMEL İLKELER VE YAKLAŞIMLAR

Bu Rapor 2014 yılında aşağıdaki isimlerin ortak çalışmaları ile hazırlanmıştır.*

Prof. Dr. Ömer Faruk BATIREL
(Marmara Üniversitesi Eski Rektörü & YÖK Eski Üyesi)

Prof. Dr. Mehmet DURMAN
(Sakarya Üniversitesi Eski Rektörü)

Prof. Dr. Üstün ERGÜDER
(Boğaziçi Üniversitesi Eski Rektörü)

Prof. Dr. Atilla ERİŞ
(YÖK Eski Üyesi)

Prof. Dr. İsa EŞME
(YÖK Eski Üyesi)

Prof. Dr. Recep ÖZTÜRK
(YÖK Eski Üyesi)

Prof. Dr. Ayşe SOYSAL
(Boğaziçi Üniversitesi Eski Rektörü & YÖK Eski Üyesi)

Prof. Dr. Burhan ŞENATALAR
(YÖK Eski Üyesi)

Prof. Dr. Aydın UĞUR
(İstanbul Bilgi Üniversitesi Eski Rektörü)

**) İsimler soyadı alfabetik sırası ile yazılmıştır.*

**YÜKSEKÖĞRETİMİN
YENİDEN YAPILANDIRILMASI KAPSAMINDA DİKKATE
ALINMASI GEREKEN
TEMEL İLKELER VE YAKLAŞIMLAR - II**

*Bu Rapor 2017 yılı içindeki grup içi yazışmalar ve yapılan toplantıda
aşağıdaki isimlerin* katkıları ile hazırlanmıştır.*

Editör: Prof. Dr. Atilla ERİŞ

**Prof. Dr. Serkant Ali ÇETİN, Prof. Dr. Ali DEMİRCİ, Prof. Dr. Mehmet
DURMAN, Prof. Dr. Üstün ERGÜDER, Prof. Dr. İsa EŞME, Prof. Dr.
Recep ÖZTÜRK, Prof. Dr. Ayşe SOYSAL, Prof. Dr. Burhan
ŞENATALAR, Prof. Dr. Turgut Tarhanlı, Prof. Dr. Aslı TUNÇ**

**) İsimler soyadı alfabetik sırası ile yazılmıştır.*

SUNUŞ - I

21. yüzyılın “Bilgi Çağı” olarak isimlendirilmesi ve gerçekten de bilgiye erişilebilirliğin baş döndürücü bir hızla gerçekleşmesi; gelecek yıllarda ortaya çıkacak üstün teknolojik gelişmelerin ayak sesleri ve ön kanıtıdır. Bilgiye ulaşma ve paylaşmanın kolaylığı sadece teknolojik gelişmeler açısından değil; aynı zamanda toplumdaki birçok olgunun da sosyolojik olarak etkilenmesi ve etkileneceği anlamına da gelmektedir. Tüm bunlar yükseköğretimin her yönü ile ciddi biçimde ele alınmasını gerektirmektedir. Dünyadaki birçok ülkede yükseköğretim alanında görülen yoğun reform çalışmaları, uluslararasılaşma, kaliteye odaklı yaklaşımlar, çeşitlilik, özerk ama saydam ve hesap verebilir sistemler ve yenilikçilik gibi özellikleri içine alan rekabetçi yapılanmalara odaklanmaktadır.

Dünyadaki teknolojik gelişmelerin ve yeniliklerin; toplumların gelişmelerinin ve aydınlanmalarının temel kurumu, yüzyıllar boyu, kendi kendilerinin de gelişmesini sağlayan üniversitelerdir. Batının gelişmiş dünyasında üniversitelerin yapılanması bu çerçevede çeşitli evrelerden geçmiş ve yüksek kalite standartlarında iddialı olan rekabetçi uluslararası bir karaktere ulaşmıştır. Ülkemiz yükseköğretimi ve üniversiteleri, uzun yıllar ciddi engeller ve merkezîyetçilik içinde varlığını sürdürmeye çalışmış olsa da; küresel rekabet içinde uluslararası standartlardaki yapılanmaya ve organizasyona kavuşmamıştır. Hatta bazı üniversitelerimizin ülke boyutunda birçok sektördeki gelişmelere bile ayak uyduramadıkları görülmektedir. Bugünkü global dünyada rekabete açık, yenilikçi ve sürdürülebilir kalite anlayışına sahip üniversite yapılanması özellikle Türkiye Yükseköğretimi için artık vazgeçilmez bir ivedilik olarak ortaya çıkmıştır.

Yukarıda belirtilen çerçevede, Türkiye’de üniversitelerin saydam ve hesap verebilir bir özerklik içinde, akademik kaliteyi temel kabul eden, uluslararasılaşma ilkelerini benimseyen ve rekabete açık bir organizasyon yapısına kavuşmaları konusunda artık vakit kaybedilmemelidir.

Bu düşünceler temelinde, farklı dönemlerde yükseköğretimin çeşitli kademelerinde görev almış ve yöneticilikte bulunmuş bireyler olarak görüşlerimizi içeren ayrıntılı çalışmayı kamuoyu ile paylaşmayı önemli bir sorumluluk olarak görmekteyiz.

**Ömer Faruk BATIREL, Mehmet DURMAN, Üstün ERGÜDER, Atilla ERİŞ,
İsa EŞME, Recep ÖZTÜRK, Ayşe SOYSAL, Burhan ŞENATALAR, Aydın UĞUR**

SUNUŞ - II

İlk olarak 19 Haziran 2014 tarihinde yayınladığımız Raporumuzun üzerinden üç yıldan uzun bir süre geçti. Geçen zaman aralığında yükseköğretimimizde ne gibi değişiklikler olduğunu dikkate alarak Raporumuzun bir önceki temel çatısını bozmadan ve özellikle tüm Dünyada kabul edilen “*Magna Charta Universitatum*” ilkeleri kapsamında olmasına özen göstererek güncellemenin doğru olacağını düşündük.

Yükseköğretimde Dünyadaki gelişmelerin ve akademik yarışın dışında kalınmasının düşünülmemeyeceği dikkate alındığında, Türkiye Yükseköğretiminin gelişmesinde de aynı ilkelere bağlı kalınmasının vazgeçilmez bir gereklilik olduğunu vurgulamak isteriz. Bu bağlamda son zamanlarda yapılan mevzuat düzenlemelerini ve kurumsal organizasyon açısından yeni yapılanmaları da dikkate alarak hazırladığımız 2. Raporumuzu kamuoyu ile tekrar paylaşıyoruz. Bu raporumuz kapsamında özellikle ilk raporumuzdan sonra geçen süre içinde yetkili makam ve kuruluşlar tarafından mevcut mevzuatta yapılan değişiklikler ve yenilikler ayrı bir bölümde; bundan sonraki dönemlerde de yükseköğretimin gelişmesine katkı sağlayacağına inandığımız hususlar ise ayrı bir bölümde verilmiştir.

Atilla ERİŞ
Editör

YÜKSEKÖĞRETİMİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI KAPSAMINDA DİKKATE ALINMASI GEREKEN TEMEL İLKELER VE YAKLAŞIMLAR- II

1. 2014-2017 Yılları arasında Yükseköğretimde Gerçekleştirilen Değişiklikler ve Yenilikler

- 1.1. 03 Ekim 2016 tarihli KHK ile Yapılan son mevzuat değişikliği ile rektörlerin Devlet üniversitelerinde Yükseköğretim Kurulu tarafından önerilecek üç aday arasından; vakıf üniversitelerinde de mütevelli heyetinin Yükseköğretim Kuruluna teklifi ve Yükseköğretim Kurulunun olumlu görüşü üzerine Cumhurbaşkanı tarafından atanmasına ilişkin mevzuat oluşturulmuştur.
- 1.2. Tıp, hukuk, mühendislik, mimarlık, öğretmenlik programları için Yükseköğretim Kurulu tarafından başarı sıralaması şartları getirilmiştir.
- 1.3. Yükseköğretim Kurulu tarafından özellikle 100/2000 projesi ile öncelikli alanlarda doktora bursları başlatılmıştır.
- 1.4. Akademik kalite değerlendirmesi için 2015 yılı içinde “Yükseköğretim Kalite Güvencesi Yönetmeliği” çıkarılarak Yükseköğretim Kurulu’na bağlı “Yükseköğretim Kalite Kurulu” oluşturulmuş ve 2016 yılı içerisinde üniversitelerin ‘**Kurumsal Dış Değerlendirme Çalışmaları**’ başlatılmıştır. Daha sonra **01 Temmuz 2017** tarihli Resmî Gazetede yayınlanan 7033 sayılı kanun ile idari ve mali özerkliğe sahip, kamu tüzel kişiliğini haiz ve özel bütçeli “**Yükseköğretim Kalite Kurulunun**” kuruluşu gerçekleştirilmiştir.

- 1.5. Emeklilik yaş haddine gelmiş öğretim üyelerinin görevlerinde kalmalarında yarar görülenlerin yükseköğretim kurumunun teklifi ve Yükseköğretim Kurulunun onayı ile emeklilik yaş hadlerini doldurdukları tarihten itibaren, **yetmiş beş** yaşını geçmemek üzere emeklilik veya yaşlılık aylığı bağlanıncaya kadar birer yıllık sürelerle sözleşmeli olarak çalıştırılabilmelerine olanak sağlanmıştır. Bu çerçevede, 29.11.2017 tarihli Yükseköğretim Yürütme Kurulu toplantısında kabul edilen "Yükseköğretim Kurumlarında Emeklilik Yaş Haddini Doldurmuş Öğretim Üyelerinin Sözleşmeli Olarak Çalıştırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar" 07.12.2017 tarihinde yürürlüğe girmiştir.
- 1.6. Organize sanayi bölgelerinde kurulan meslek yüksekokulları için öğrenci başına ilgili yükseköğretim kurumlarına, Yükseköğretim Kurulu bütçesine bu amaçla tahsis edilen ödenekten eğitim desteği yapılabilmesi imkânı verilmiştir. Böylece **meslek yüksekokullarının** organize sanayi bölgelerinde kurulması teşvik edilmiştir.
- 1.7. Üniversitelerimizin özellikle **fen ve mühendislik** alanlarında öğrenim gören öğrencilerimizin eğitimleri sırasında **1 yarıyıl süresince işyerinde** eğitim yapmaları teşvik edilmiştir.
- 1.8. **Lisansüstü öğrencilere** bilimsel araştırma projelerinde çalışmalarına karşılık **burs** verilmesi olanakları getirilmiştir.
- 1.9. Yükseköğretim Kurulundan önceden izin almak kaydıyla, yükseköğretim kurumlarında yönetim kurullarının kararıyla **sermaye şirketi statüsünde** teknoloji transfer ofisi kurabilmeleri sağlanmıştır. Bu çerçevede 07.12.2017 tarihli 30263 sayılı Resmi

Gazetede yayımlanan **Yükseköğretim Kurumları Teknoloji Transfer Ofisi Yönetmeliği** yayınlanmıştır.

- 1.10. Devlet yükseköğretim kurumlarının öğretim üyesi kadrosunda fiilen altı yıl çalışan öğretim üyelerine, yurt içinde ve yurt dışında alanıyla ilgili Ar-Ge niteliğinde çalışmak üzere, **ücretli araştırma izni (sabbatical)** olanağı getirilmiştir.
- 1.11. Devlet yükseköğretim kurumlarının uygulama ve araştırma merkezlerinde, araştırma enstitülerinde sadece Ar-Ge faaliyetlerinde bulunmak veya öğretim üyelerinin yürüttükleri Ar-Ge kapsamındaki projelere yardımcı olmak üzere, doktora ile tıpta, diş hekimliğinde, eczacılıkta ve veteriner hekimlikte uzmanlık veya sanatta yeterlik eğitimi sonrasında sözleşmeli olarak **doktora sonrası (post-doc)** araştırmacı istihdam edilebilmesi olanağı sağlanmıştır.
- 1.12. Yükseköğretim alanındaki istihdam odaklı politikaların oluşturulması ve geliştirilmesi ile buna bağlı yeni açılacak eğitim programları ve kontenjanların planlanmasına yönelik süreçlerde görüş ve öneride bulunmak üzere Yükseköğretim Kurulu Başkanı başkanlığında, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı ve Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği temsilcilerinden oluşan **“Yükseköğretim Eğitim Programları Danışma Kurulu”** oluşturulmuştur. Bu çerçevede, 6 Aralık 2017 tarihli 30262 tarihli Resmi Gazetede Yükseköğretim Eğitim Programları Danışma Kuruluna Dair Yönetmelik yayınlanmıştır.

1.13. Meslek yüksekokulları ve programların açılmasına yönelik standartların belirlenmesi, mevcut programların geliştirilmesi, izlenmesi, mezunların istihdamı ile lisans tamamlama süreçlerine ilişkin görüş ve önerilerde bulunmak üzere, Yükseköğretim Kurulu Başkanı başkanlığında, Üniversitelerarası Kurul tarafından seçilen bir meslek yüksekokulu müdürü, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Mesleki Yeterlilik Kurumu ile Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğini temsilcilerinden oluşan **“Meslek Yüksekokulları Koordinasyon Kurulu”** oluşturulmuştur. Bu çerçevede, 6 Aralık 2017 tarihli 30262 tarihli Resmi Gazetede Meslek Yüksekokulları Koordinasyon Kuruluna Dair Yönetmelik yayınlanmıştır.

1.14. Yükseköğretim kurumlarının iş dünyası ve diğer paydaşlar arasındaki ilişkileri geliştirmek amacıyla danışma kurulları oluşturulabilmesine olanak sağlamak amacıyla 8 Ekim 2016 tarihli 29851 sayılı Resmî Gazetede **Yükseköğretim Kurumlarında Danışma Kurulu Oluşturulmasına İlişkin Yönetmelik** çıkarılmıştır.

1.15. Doktora veya sanatta yeterlik eğitimlerini tamamlayan araştırma görevlilerinin **en fazla %20'si** eğitimlerini tamamladıkları kurumların **performansa dayalı kriterler çerçevesinde** yardımcı doçent kadrolarına atanabilmeleri mümkün kılınmış; ancak bu kapsamda atanamayanların, doktora veya sanatta yeterlik eğitimini tamamladıkları kurumların öğretim üyesi kadrolarına atanabilmeleri için en az bir eğitim-öğretim yılı yurt içinde veya yurt dışında **farklı bir yükseköğretim kurumunda** çalışması gerekli görülmüştür.

- 1.16.** Yükseköğretim Kurulu tarafından belirlenecek Devlet üniversitelerindeki lisans programlarına ilk üç sırada yerleşmiş öğrencilere “**YÖK Destek Bursları**” adı altında burs verilmesi konusunda “Yükseköğretim Kurumlarındaki Lisans Programlarına Kayıtlı Öğrencilere Program Esaslı verilecek Burslara İlişkin Usul ve Esaslar” yürürlüğe konulmuştur.
- 1.17.** “Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyona Farklılaşması ve İhtisaslaşma Projesi” kapsamında YÖK tarafından 10 üniversite “**Araştırma Üniversiteleri**” olarak belirlenmiştir.
- 1.18.** Yükseköğretim Kurulu tarafından “**100/2000 YÖK Doktora Bursları Projesi**” adı altında, ülkemizin ihtiyaçları ve gelişim alanları dikkate alınarak geleceğe yönelik bir proje başlatılmıştır. Bu program kapsamında ülkemizin öncelikli alanlarına yönelik 100 alanda 2000 doktoralı insan kaynağı yetiştirilmesi planlanmaktadır.
- 1.19.** Mesleki Yeterlikler Kurumu’nun sorumluluğu ve koordinasyonunda Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu başta olmak üzere kamu kurum ve kuruluşları, işçi ve işveren sendikaları, meslek örgütleri ve ilgili sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği içerisinde, ulusal ve uluslararası uzmanlar ile akademisyenlerin katılımıyla hazırlanan Yükseköğretim yeterliliklerini de kapsayan “**Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi (TYÇ)’nin Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik**” Bakanlar Kurulunun 2015/8213 sayılı Kararıyla 19 Kasım 2015 tarihli ve 29537 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Yönetmelik gereğince hazırlanan “**Türkiye Yeterlilikler Çerçevesine Dair Tebliğ ve eki Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi**”, 02 Ocak 2016 tarih ve 29581 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe

girmiştir. **TYYÇ'nin, Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi (Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi ve Avrupa Yükseköğretim Alanı Yeterlilikler Çerçevesi) ile uyumluluğu** 2017 yılında referanslanmış ve nihai halini almıştır.

2. Yükseköğretimin Geliştirilmesine Dönük Öneriler

2.1. Son iki sene içerisinde, yükseköğretim sistemimize dönük mevzuatta her ne kadar yukarıda bahsedilen çoğu olumlu nitelenebilecek değişiklikler ve gelişmeler yapılmışsa da temel olarak yükseköğretimde yönetsel anlamda ve uygulamalarda **merkeziyetçi** yaklaşım halen devam etmektedir. Bu durumun üniversitelerin özerkliğine ciddi bir engel teşkil ettiği ve merkezi yapılanmanın terk edilmesinin gerekli olduğu görülmektedir. Bu bağlamda aşağıdaki ilkelerin vazgeçilmez olduğunu bir kez daha vurgulamakta yarar görülmektedir:

- Akademik özgürlük,
- Kurumsal özerklik (*çeşitlilik, mali esneklik, tüzel kişilik, kurum içi akademik ve idari karar süreçlerinin güçlendirilmesi ve saydamlığı*),
- Hesap verebilirlik (*idari, mali, akademik*).
- Siyasal ve inanç ekseninden uzaklaşan tarafsız yönetim ve akademik objektivite.

Bu ilkeler çerçevesinde yükseköğretimde ve akademik yapılanmada **saydam, mali özerkliği de içeren hesap verebilir bir yönetim sistemi** oluşturulmalıdır. Yapılanma, ideolojik ve siyasi önceliklere değil; evrensel kabul edilen bilimsel ölçütlere göre gerçekleştirilmelidir.

- 2.2.** Bir önceki Rapor'da da belirtildiği gibi, yükseköğretimde “Yükseköğretim Kurulu” gibi, ulusal nitelikteki bir üst “eşgüdüm” kurumunun bulunmasında yarar görülmektedir. Ancak, bu kurum üniversitelerin özerkliğini zedelemeyecek şekilde “**Koordinasyon ve Planlama**” organı olarak görev yapması daha doğru olacaktır. Bu bağlamda, çok ayrıntıya girilmeden Anayasa'da “**akademik özgürlük**” ve “**üniversite özerkliği**” vurgulanması gereken **temel hususlar** olarak belirtilmelidir. Bu bağlamda, Anayasa'nın 27. Maddesinde yer alan “Bilim ve Sanat Hürriyeti” daha kapsamlı bir şekilde ele alınmalıdır.
- 2.3.** Yükseköğretimde, ülkenin araştırma politikası ve öncelikleri de dikkate alınarak finans çeşitliliğine yeni yasal düzenlemede yer verilmelidir. Üniversitelere devlet tarafından sağlanan bütçe; eğitim-öğretim-araştırma ve topluma sunulan hizmetlerin nitelik ve niceliği ile akademik kalite performansları dikkate alınarak verilmelidir. İleri düzeyde öğretim ve araştırma performansı gösteren üniversiteler veya birimler ek mali kaynaklarla desteklenmelidir.
- 2.4.** Temel yönetim ve yönetim açılardan, akademik özerkliğe paralel olarak “Bölüm”, “Anabilim Dalı”, “Bilim Dalı” kurulması; akademik birimlerdeki gerekli “Öğretim Üyesi Sayısı” ve “Akademik Kadroların Kullanılması” gibi akademik içerikli konular belirli kriterlere bağlı olarak üniversitelere bırakılmalıdır. Bu konularda, sürekli kalite güvencesi ilkeleri dikkate alınarak, tüm yükseköğretim kurumlarını kapsayacak şekilde asgari standartlar belirlenmelidir.
- 2.5.** Hukuk, Mühendislik, Mimarlık, Öğretmenlik ve Tıp gibi mesleki yetki veren yükseköğretim programlarını tamamlayanlar o alana özgü meslek kuruluşlarının katkılarıyla düzenlenecek merkezi bir sınava

girmelidir. Bu sınavlar toplumda herhangi bir şekilde tereddüt oluşturacak hiçbir etkiye maruz kalmadan yapılmalıdır.

2.6. Yükseköğretimde, “Doktora” düzeyi dâhil, tüm akademik düzeylerde yer alan programlar “Uluslararası Yeterlilikler Çerçevesi” ile ilişkili “Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi” dikkate alınarak gözden geçirilmeli, güncellenmeli ve bu çerçevede akademik disiplin (*bütünlük*) ve uluslararası tanınma sağlanmalıdır. Özellikle ülkemizin içinde yer aldığı Avrupa Yükseköğretim Alanı ile önceliklendirilmesi gereken bu konu tüm yükseköğretimin kalitesinin yükseltilmesinin güvencesidir.

2.7. Yükseköğretimde mesleki eğitim ile ilgili yapılanmada özellikle Meslek Yüksek Okullarına ilişkin mevcut durum, mesleki eğitime çözüm getirmediği gibi, önemli bir kaynağın verimsiz kullanılmasına yol açmaktadır. Bu kaotik durumu ortadan kaldırmak üzere mesleki yükseköğretimde yeni bir yapılanmaya gidilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda “Uygulamalı Bilimler Yüksekokulları” kurularak MYO’larının bu yapı içinde toplanması uygun olacaktır. Bu kurumların, gençler için çekim merkezi olması, mesleki eğitime köklü ve kalıcı bir çözüm getirmesi için:

- Uygulamaya tüm üniversitelerde değil, pilot olarak şartları uygun birkaç üniversitede başlanmalıdır.
- Bu kurumlar, iş dünyası ve “Mesleki Yeterlilikler Kurumu” ile işbirliği içinde faaliyette bulunacak şekilde yapılandırılmalıdır. Mesleki Eğitimin yeniden yapılandırılmasında, “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi (TYÇ)”, “Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi

(*TYYÇ*)” ve Mesleki Yeterlilikler Kurumu’nun “Meslek Standartları” göz önünde tutulmalıdır.

2.8. İlke ve ideal olarak üniversitelerde üst yönetimin (*Rektör, Dekan, Müdür, vb*) belirlenmesi üniversitelere bırakılmalı; özellikle rektör adayı belirlemede “**Arama Komitesi**” olmalı, bu komitede öğretim elemanları dışında, öğrenci, idari kadro ve mezun da bulunmalıdır. Akademik açıdan güçlü, yöneticilik deneyimi olan, kuruma önderlik edebilecek ve kaynak yaratabilecek akademisyenlerin rektörlük görevini üstlenmelerine dikkat edilmelidir. Üniversitelerin evrensel özellikleri dikkate alınarak rektör adayı belirlenmesinde siyasi veya daha değişik objektif ve saydam olmayan yaklaşımlardan mutlaka kaçınılmalıdır. *)

2.9. Akademik unvanların verilmesi ve kullanılması kadronun verildiği üniversitelere ait olmalı ve ilgili üniversite tarafından ancak açık olan bir kadroya müracaat sonrasında verilmelidir (*tüm akademik unvanlar için merkezi ölçüde asgari akademik standartlar belirlenmelidir. Üniversiteler bu standartları ve kendilerinin belirleyecekleri ek standartları sağlayanlara akademik unvan verebilmelidir*). Bir üniversitede alınan unvanın bir diğerine geçişte öğretim üyesi ile birlikte taşınmaması doğru olacaktır. Doktora dışındaki unvanlar üniversite ile hukuki bağ devam ettiği sürece kullanılabilir; bağ sona erince unvanı kullanma hakkı sona ermelidir.

*) Prof. Dr. Recep Öztürk’ün önerisi: “Rektör atamalarında mevcut seçimlerinin kaldırılmasının yükseköğretim alanında özlenen olumlu sonuçları verebilmesi için, nesnel bilimsel ve yönetim/yönetişim liyakat ölçütleri belirlenmelidir. Önerimiz, ilmi ve yönetim liyakat ölçütleri açısından o üniversitede ilk %10-%20 içinde yer alan ve müracaat eden aday adayları arasında üniversite genişleşmiş senatosu (öğrenci, idari personel ve paydaş katılımlı) tarafından üç aday belirlenir; belirlenen adaylar YÖK aracılığı ile Cumhurbaşkanına sunulur ve birisi tensip edilir. İkinci seçenek; aynı yöntem uygun olarak nitelikli adayların YÖK’e müracaatı, bunlar içinden YÖK tarafından seçilen üç adayın Cumhurbaşkanına arzı ve Cumhurbaşkanınca birinin atanmasıdır”.

2.10. Yukarıdaki çerçeve içerisinde doçentlik unvanı aşaması ile ilgili olarak halen aranan merkezi kalite standartlarından taviz verilmesi yanlış olur. Tam tersine kalite standartlarının ve aranan koşulların evrensel akademik gelişmelere ve ilkelere uygun olarak yükseltilmesi gerekir. Bu aşamadan sonraki kadro tahsisi ve atamalar ise mevcut uygulamada olduğu gibi üniversitelere bırakılmalıdır. Bu bağlamda, doçentlik sadece alındığı üniversite için geçerli olmalıdır. Doçentlik ve profesörlük unvanları akademi dışında kullanılmamalıdır. Ulusal doçentlik adayı asgari nicelik ve nitelik ölçütleri alanlara göre belirlenmelidir. Her nicelik ölçütünün niteliği mutlaka belirlenmelidir. Asgari ulusal ölçütlerin karşılanıp karşılanmadığı, adayların hazırlayacağı dosya üzerinden merkezi olarak tayin edilecek jüri tarafından belirlenmeli; yeterli bulunanlar doçent unvanı asla almamalı, üniversitelerin açacağı kadrolara başvuru hakkı elde edebilmelidir. Devlet ve vakıf üniversitelerinin akademik kadrolara atama ölçütleri ölçütleri akademik değerlendirmeye açık bir şekilde merkezi olarak aranan asgari ölçütlerin altında olmamalıdır. Doçent kadrosu açacak bir üniversite kendi koşullarına göre ulusal ve uluslararası duyuracak şekilde kadro ilanı yapabilmelidir. Önceden belirlenmiş nesnel ileri nitelikler haricinde herhangi bir adayın müracaatını engelleyecek şartlar kadro ilanında olmamalıdır. Mümkün olduğunca bir akademik birim için ilan edilmiş kadronun üniversitenin ölçütlerine uyan en az üç veya iki katı aday müracaat etmeden dosyalar jüriye gönderilmemelidir. Doçentlik kadro ilanı ve sonrası sürecin saydam, adil, hakkaniyet ölçütlerine uygun yapılması mutlaka sağlanmalı ve denetlenmelidir. Jüriler dosyayı ilgili üniversitenin ölçütleri ve evrensel akademik ölçütlere göre incelemeli, adayların akademik başarılarını sıralayan bir rapor hazırlamalıdır. İlgili üniversite arada

çok fark olmadığı bir durumda ilk iki sıradaki adaylar arasında mülakat yapabilmeli veya mülakat yapmadan birinci sıradaki adayı kadroya atamalıdır.

2.11. Doktora tez çalışmalarında sonuçlar tez takdimi öncesi veya sonrasında yayına/yayınlarla dönüşmeli; jüri, çoğunluğu üniversite dışından olmak üzere oluşturulmalıdır. Doktora tezi için asgari kriterler belirgin olmalıdır. Yükseköğretim Kalite Kurulu üniversitelerin programlara göre doktora çalışması yaptırıp yaptıramayacağına (*kadro, alt yapı, üniversitenin vizyonu, vb kriterler ışığında*) karar vermelidir.

2.12. Resmî Gazetede 06.03.2018 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren **7100** sayılı Kanun ile yükseköğretim sisteminde “**Yardımcı Doçentlik**” yerine, “**Doktor Öğretim Üyeliği**” kadrosu oluşturulmuştur. Adı ne olursa olsun, bu akademik pozisyon aslında akademik içeriği itibariyle doçentlik öncesi akademik hiyerarşinin bir kademesidir. Bu kadro sadece Türkiye’de değil, farklı isimler altında özellikle “Anglosakson” sistemlerinde yaygın olan bir pozisyonu ifade eder (*assistant professor*). Yeni düzenleme ile sanatta yeterlik kazanmış olanlar da aynı unvan altında toplanmış ve Dr. öğretim üyeliğine atamada dört yıllık süre sınırı konulmuştur. Yeni düzenlemede, **sanatta yeterlik** kazananların Dr. unvanı kullanıp kullanamayacakları konusunda şimdilik bir belirsizlik bulunmaktadır. Bu düzenlemede Dr. Öğretim üyeliği kadrosunun kalıcı bir kadro olmayıp, esas itibariyle dört yıllık sözleşmeli bir kadro olarak kalması isabetli olmuştur. Zira devamlı statüde bir kadro tahsisinin şartları her üniversite için farklı olabileceği gibi, akademik parametrelere de bağlı olmalıdır. Bu çerçevede araştırma görevliliği, öğretim görevliliği ve Dr. öğretim üyeliği kadrolarının

dışındaki diğer öğretim üyesi kadrolarının da sözleşmeli olduğu durumlar olabilmelidir.

2.13. Öğretim elemanları atamaları üniversitelere bırakılmalı; “Araştırma Asistanı (*Research Assistant*)” ve “Eğitim-Öğretim Asistanı (*Teaching Assistant*)” ayrıştırılmalıdır.

2.14. Yükseköğretime başvuran öğrencilerin orta öğrenim yeterliliklerini kazanmış olmalarını güvence altına almış olmak amacıyla MEB tarafından gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Bu konuda sık sık değişiklik yapılması paydaşları ile birlikte tüm sistemi oldukça olumsuz etkilemektedir.

2.15. 2018 yılında uygulanmak üzere, ortaöğretimden yükseköğretime geçişte, iki aşamalı ve çok oturumlu giriş sisteminden, tek aşamalı ve iki oturumlu yeni bir sisteme geçilmiştir. Yeni uygulama, sistemin sadeleşmesi ve gerek lise eğitimine etkisi gerekse sınav maliyeti bakımından olumlu değerlendirilebilir. Ancak çoktan seçmeli soruya bağımlı merkezi sınavın eğitim sistemine etkisi bakımından yeni arayışların sürmesi kaçınılmaz görülmektedir. Bunun yanında, ortaöğretimden yükseköğretime geçiş için çeşitli alternatifler düşünülebilir; ancak dünyadaki genel eğilim ve akademik yaklaşımlarla bu geçişin iki aşamalı sınav sistemi ile gerçekleştirilmesi uygun olacaktır.

- **Birinci aşamada** Lise müfredatının **bütününü** kapsayan bir “**Yeterlilik Sınavı**” yapılmalı ve bu sınav genel liselerle meslek liseleri için iki ayrı içerikte düzenlenmelidir.
- **İkinci aşama sınavı** adayların üniversitelere başvuru ve yerleşmesi amacıyla yapılmalıdır. **Üniversiteler**, bu iki sınavın

sonuçlarını dikkate alarak, **kendilerinin belirleyeceği** puan türleri ve ağırlıklara göre adayların programlarına başvuru ve kabul hakkı tanınmalıdır.

2.16.Yükseköğretime girişte uygulanan sınavlarda başarılı olan tüm öğrencilerin yükseköğretim hizmetinden fiilen yararlanmalarına olanak sağlanması temel ilkedir. Hiçbir öğrenci ekonomik koşullarının yetersizliği nedeniyle bu olanaktan yoksun kalmamalıdır. Bu durumdaki öğrencilerin burs ve kredi programları ile desteklenmesi devletin görevi sayılmalıdır. Öte yandan, görece üst gelir gruplarından geldikleri nesnel ölçütlerle belirlenen öğrencilerin (öğrenim alanlarına göre belirlenecek) bir katkı tutarını ödemeleri gerek sosyal adalet gerek yükseköğretimin finansmanının güçlendirilmesi açısından uygun olacaktır.

2.17.Üniversitelerin kontenjanları, programların özellikleri, akademik kadro, fiziki altyapı, teknik altyapı ve ülkenin istihdam politikaları gibi kriterler dikkate alınarak ve üniversitelerle karşılıklı görüşmeler yapılarak belirlenmelidir.

2.18.Yükseköğretimde eğitim-öğretimin yürütülmesi ve sorumluluğu ulusal temel ilkeler dışında uluslararası kalite standartları ve akademik özgürlük çerçevesinde üniversitelere bırakılmalıdır. Bu konuda, belirlenen genel kurallara uygunluğu açısından, üniversitelerin uygulamalarının izlenmesi, değerlendirilmesi ve denetlenmesi saydamlık ve hesap verebilirlik ilkeleri çerçevesinde yapılmalıdır.

2.19.Yükseköğretimin ilk ve orta öğretimi destekleme ilkesinden hareketle kaliteli öğretmen yetiştirilmesine özel önem verilmelidir. Bu amaçla, ilgili fakültelerin eğitim programlarında akreditasyon

çalışmaları başlatılmalı; ayrıca Eğitim Fakülteleri kontenjanları ile pedagojik formasyon için ilgili fakültelere ayrılan kontenjanların daha gerçekçi olması sağlanmalıdır.

2.20. Akademik personelin istihdamında kalite odaklı ve liyakat esaslı uluslararası standartlar dikkate alınmalı ve akademik görevler mali açıdan da cazip hale getirilmelidir.

2.21. Yükseköğretim yaşamı gençlerin yalnızca mesleki beceriler edindikleri bir ortamdan ibaret değildir. Gençlerin yükseköğretim esnasında aynı zamanda donanımlı birer birey ve iyi birer yurttaş olmak için demokrasi kültürünü, estetik ve etik değerleri kazanmaları önemlidir. Bu kazanımların edinilmesinde en etkin yol, ders dışı faaliyetlerin üstlenicisi olan öğrenci kulüplerinin ve onların çatı organı olan Üniversite Öğrenci Konseyi'nin aktif bir rol oynamasından geçer. Öğrenci Konseyi bu işlevlerinden dolayı Üniversitedeki yönetim yapısında etkili bir konuma kavuşturulmalıdır.

2.22. Daha önce de belirtildiği gibi, yükseköğretimde üniversite özerkliğini zedelemeyen, ancak üniversitelere destek olması gereken ara kuruluşlara ihtiyaç vardır. Bu noktadan hareket ederek "Yükseköğretimde Üst Örgütlenme" modelinin adem-i merkeziyetçi bir yaklaşımla kurgulanması bir çok yönden yararlı olacaktır. Yükseköğretim üst örgütlenmesindeki kurum ve kurulların görev ve sorumlulukları, yükseköğretim kurumları ve diğer kurumlar ile olan ilişkileri üniversite özerkliği, hesap verilebilirliği ve saydamlığı dikkate alınarak düzenlenmelidir.

Editör:

Prof. Dr. Atilla ERİŞ (YÖÇAM* Md., İstanbul Bilgi Üniv., YÖK Eski Üyesi)

Rapora Katkıda Bulunanlar:**

Prof. Dr. Serkant Ali ÇETİN (YÖÇAM Danışma Kurulu Üyesi, İstanbul Bilgi Üniv., Rektör Yard.)

Prof. Dr. Ali DEMİRCİ (YÖÇAM Yönetim Kurulu Üyesi, İstanbul Bilgi Üniv., Sağlık Bil. Fak. Dekanı)

Prof. Dr. Mehmet DURMAN (YÖÇAM Danışma Kurulu Üyesi, Beykoz Üniv. Rektörü)

Prof. Dr. Üstün ERGÜDER (YÖÇAM Danışma Kurulu Üyesi, Boğaziçi Üniv.Eski Rektörü)

Prof. Dr. İsa EŞME (YÖÇAM Danışma Kurulu Üyesi, AREL Üniv. Rek. Yard., YÖK Eski Üyesi)

Prof. Dr. Recep ÖZTÜRK (YÖÇAM Danışma Kurulu Üyesi, Medipol Üniv., Tıp Fak., YÖK Eski Üyesi)

Prof. Dr. Ayşe SOYSAL (YÖÇAM Danışma Kurulu Üyesi, İstanbul Şehir Üniv., Boğaziçi Üniv. Eski Rektörü & YÖK Eski Üyesi)

Prof. Dr. Burhan ŞENATALAR (YÖÇAM Yönetim Kurulu Üyesi, İstanbul Bilgi Üniv., İşletme Fak., YÖK Eski Üyesi)

Prof. Dr. Turgut Tarhanlı (YÖÇAM Danışma Kurulu Üyesi, İstanbul Bilgi Üniv., Hukuk Fak. Dekanı)

Prof. Dr. Aslı TUNÇ (YÖÇAM Yönetim Kurulu Üyesi, İstanbul Bilgi Üniv., İletişim Fak.)

*) YÖÇAM: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yükseköğretim Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi.

***) İsimler soyadı alfabetik sırası ile yazılmıştır.